

La «modernor» contra la idea de progr

Gonzal MAYOS i SOLSONA

Una de les batalles teòriques més llarga del segle XX, que ha ressorgit ara al voltant del terme *postmodernitat*, és la lliurada en contra de la idea o ideal modern de progrés. Dit breument, l'afirmació d'un Progrés amb majúscules, que sembla abastar totes les facetes de la vida humana —social o individual—, que és lineal, continu i que apunta teleològicament cap a una meta perfecta, ja fa segles que ha anat rebent crítiques i correccions notabilíssimes. L'ideal il·lustrat d'un progrés que perfeccionaria la natura humana individual —que seria més racional, més educada i més moral—, així com la natura de les societats —que també serien més racionals, més il·lustrades i més morals— no ha tingut certament una vigència gaire prolongada. Però, no obstant, sota diverses redefinicions la idea de progrés ha anat dominant tota la modernitat des de —almenys— el segle XVI.

Infinit de filòsofs, pensadors, polítics i —fins i tot— pamfletaris han col·laborat en aquest complex camí de la idea de progrés. Han estat ells els qui des de molt aviat han criticat els aspectes utòpics, ingenus o fantasiosos que hi eren presents. Però —presoners o seduïts per aquest ideal— també han estat ells els qui d'alguna manera l'han anat fent ressorgir de les pròpies cendres. Tant és així que, a judici de qui subscriu, és molt difícil —gairebé impossible— trobar algun pensador modern que d'alguna manera no acabi donant bel·ligerància a l'ideal progressiu. És per aquest motiu que la idea de progrés es pot considerar pràcticament consubstancial a la modernitat occidental.

Sembla, però, que una de les tendències —algú pot pensar que una de les primordials tasques— de la polèmica al voltant de la postmodernitat condueix a posar a la picota amb autèntica contundència i rotunditat l'ideal modern de progrés. Podria dir que, en definitiva, el lema de la nostra *modernor* és transcendir o oblidar la idea moderna del progrés.

Consubstancialitat de modernitat i progrés

És impossible negar que la idea de progrés és consubstancial a l'edat moderna —fins a l'actualitat—, i això per dues raons. La primera, perquè la modernitat occidental s'ha definit i s'ha pensat a si mateixa mitjançant la idea de progrés. La segona, perquè l'evolució material, econòmica, tecnològica, social, etc. no pot ser vista des de i per nosaltres —fills d'ella mateixa i del seu progrés—, sinó com un avanç progressiu respecte a les anteriors societats feudals i senyoriales europees o la resta de societats tribals, rurals i econòmiques no desenvolupades que Europa va colonitzar.

En definitiva, per a nosaltres la modernitat ha representat un progrés perquè dintre d'aquest ideal hem estat educats i perquè d'ell —i tot el que s'ha fet per ell— n'hem tret uns beneficis (encara

que sovint molt minsos). Per tant, la postura contrària a la visió *progressista* de la modernitat sembla condemnada al fracàs majoritari en la mesura que encara pensem dintre de les coordenades de la modernitat. D'aquí provenen les resistències a assumir o relativitzar afers com la conquesta d'Amèrica —amb l'anihilament conseqüent de cultures i pobles sencers—, la colonització d'Àfrica i Àsia, les servituds que una majoria ha hagut de pagar per la industrialització i l'acumulació de capital necessària per finançar el progrés econòmic i tecnològic, les guerres i genocidis que la idea de progrés ha legitimat, etc. Tots els intents per posar en el plat de la balança de la modernitat aquests efectes *no desitjats* —cal creure— del progrés són probablement d'importància menor per a nosaltres davant dels avantatges que n'hem rebut —que per massa reiterants no enumero.

Som fills de la modernitat encara que ens vulguem dir *postmoderns* (en aquest mateix terme encara continua la referència a l'edat moderna) i, per tant, som fills del progrés. Encara som, en definitiva, en una època de liquidació de la modernitat i no en una societat o etapa realment *trans* o *meta* moderna. S'esdevé simplement que, ara que els grans beneficis del progrés sembla que volen deixar de banda el vell continent (que no obstant en rep les pitjors conseqüències), ens sentim una mica orfes i fills desheretats per un pare infidel a les seves promeses.

Som encara moderns, malgrat que la gran majoria de les idees que han marcat la modernitat —el progrés entre elles— han estat a poc a poc posades a la picota per filòsofs i pensadors. Però el que es deia en el nivell abstracte de les idees semblava ser negat aparentment en la vida social. Així, després de les guerres que tot ho trasbalsaven, resultava que els supervivents rebien —al cap de pocs anys, oblidats ràpidament per polítics i mitjans de comunicació— els mil i un avantatges d'una economia altra vegada en creixement a tota marxa. Fins i tot, hom podia gaudir —se solia dir— dels avantatges tecnològics aconseguits pels esforços de guerra.

Som tant fills de la modernitat com de la seva idea de progrés, certament. El que passa ara és que l'ideal s'entesta a morir, ja sigui perquè hem descobert els peus de fang del nostre ídol o perquè —hipòtesi més probable—, catapultats per aquell ídol, hem arribat a un punt en què ja no estem disposats —socialment parlant— a pagar el que fins aleshores gustosament i conscient —socialment parlant— pagàvem. Les mateixes promeses del vell ídol modern potser ja no són tan temptadores —tenir nuclears per a fer el que de moment podem fer amb carbó i més endavant amb altres alternatives! Per exemple.

Cal reconèixer, però, que no són aquests arguments els més decisius en l'actual descrèdit del progrés. Fills com som de la modernitat tampoc no ens acabem

de creure que el camí occidental de progrés duguí a un atzucac apocalíptic —ja sigui en forma de col·lapse energètic, alimentari, demogràfic o nuclear (que en successius i molt rigorosos informes han anat predint el Club de Roma o d'altres rellevants institucions internacionals). Majoritàriament el que més desgasta l'ídol és que aquest demani incòmodes i contínues *molèsties*, petits però constants *sacrificis*. La contaminació, que tan alegrement, d'altra banda, provoquem, els contractes cada dia més limitats i més *submergits*, l'atur pràcticament i perceptiblement endèmic, la delinqüència dels qui també volen tenir la seva part, el tràfic de drogues dels qui no es conformen amb poc i volen *progressar* meteòricament, la drogodependència dels qui s'han d'oblidar de l'estrés o del no-res (el *dolce fa niente* també cansa), la sospita que la sida també és filla del progrés, etc.

Per tot això socialment comença a penetrar la paradoxa que per continuar progressant s'ha de fer sota unes altres premisses que no la vella idea moderna de progrés. Cal oblidar un ideal —al qual s'han immolat massa coses— per tal d'aconseguir almenys una part del que aquell ideal ens prometia i alhora ens vetava.

La dificultat rau a superar la síndrome

En definitiva, la societat postmoderna s'ha de definir a partir d'un altre ideal que no sigui el vell progrés, i això sense haver de caure forçosament en l'aconteïment o el decadentisme. D'alguna manera, el desencís, l'acceptació cínica de les vigents regles del joc o el passotisme són postures —del tot legítimes, justificables i comprensibles— provocades per l'evidència que el vell ídol té peus de fang i per la incapacitat de superar el desencís, moment que això provoca. Per aquest motiu, el problema principal en el moment d'acabar la mort de l'ideal modern de progrés pot ser formulat de la manera següent: com treure'ns completament del damunt l'ídol.

Si, com sembla, estem abocats a despertar-nos del somni modern del progrés il·limitat i basat en la tecnologia i el creixe-

ment econòmic, el problema és ara com evitar haver-ne de patir la *síndrome d'abstinència*. Al llarg dels anys i les generacions ens n'hem tornat dependents —sobretot els polítics, que encara en viuen electoralment—. La dificultat és viure la nostra modernor —que ja no és la modernitat— sense les rèmores heretades. Com matar o acceptar la mort de l'ídol sense fer una darrera immolació en favor del desencís, el desencís i una cínica malenconia. Aquesta és la postura d'alguns postmoderns que, més aviat, em fa pensar en uns moderns tristos —sota la superficial frivolidat— i amb tendència a la

depressió. El repte de tota època en crisi ha estat sempre apostar pel nou temps amb tota la contundència i, si cal, eliminant tot el que hi ha de caduc, però no la tristor melancòlica o la decadent alegria de la necrofilia.

Hi ha, evidentment, un pensament postmodern que no vol retirar-se al *pensiero debole* de Vattimo, entre altres. És possible una activitat que no es redueixi a observar distanciadament, cínica o frívolament la pròpia decadència. El decadentisme —la literatura, el pensament i, sobretot, les postures— està de moda i no és accidental. Però en valorar-lo s'oblida la càrrega de futur que hi

havia —per exemple— en aquella Viena de fi de segle. Llavors, aquells decadents estaven pensant i realitzant l'art, l'arquitectura, la literatura i la filosofia dels nous temps. El nostre repte és el mateix: ser coetanis del nostre temps i del present —amb totes les conseqüències, amb postures decadentistes o no—, sense que això ens faci solidaris o ingenuament esclaus de la modernitat o dels qui es digueren moderns fa 100, 200, 300, 400 anys.

